

Vándor Kálmán

Az ördög pilulái

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest: Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2021
Készült a Summa Artium támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár Digitális Tartalomfejlesztési és -szolgáltatási Osztálya
ISBN 978-963-417-447-9 (online)
MEK-20591

Egy kisváros földszintes házában jártam a télen. A ház asszonya hírneves, régi színházi ember özvegye. Régi, öreg színészekről beszélgettünk s egyszer csak azt mondta:

- Fölmehetne öcsémuram a padlásra. Rengeteg papír van ott, szegény uram gyűjtögette, nézze meg, mi az.

Rakodczay Pál volt a háziasszonyom ura. Amit ő gyűjtögetett, aligha lehet értéktelen számomra. A sárgult papírcsomagok közé bújtam és rengeteg érdekes, értékes írás, napló között találtam egy megbarnult füzetet is:

»IGAZGATÓI S BUDAI NÉPSZINHÁZI VISZONTAGSÁGAIM.

1861-1864.

TAKÁCS ÁDÁM.«

A mai modern filmsztárokért lelkesedő közönség már nem igen emlékezik erre a névre. Pedig Takács Ádám a negyvennyolc utáni magyar színészet egyik legtragikusabb alakja volt, rajongó színész és rajongó magyar. Azért lett színész, mert fanatikus magyar volt. Valóban templomnak tisztelte a színpadot, a legszentebb nemzeti érték, a nyelv templomának. És ez volt a tragikum. Ki akarta űzni a templomból az üzéseket, de az üzések erősebbek voltak nála. Egész erejével azok ellen fordult, akik a színpadot azért választották pályájuknak, mert magasabbra értékelhetik önmagukat. Heroikus küzdelmet folytatott és elbukott. Mindentől megundorodva, ott hagyta a deszkákat és beállt szomorú, csendes filiszternek.

Ennek az embernek a naplója került hozzám s ennek alapján próbálom most megírni ezt a történetet, mely nemcsak szerelem, hanem egyben történelem is.

*

Az 1848-49-es szabadságharcot megelőző esztendőkből a budai Dunaparton állott egy nagyon szomorú, gyászos külsejű ház.

A Rácváros és a Víziváros már régen népes és kedves városrészek voltak, de itt, ahol a két terület érintkezett, csak egy félkörben kanyarodó, szennyvízlét csurgató utca tartotta fenn a közlekedést.

Hogy mért kanyarodott félkörben az utca? Annak ez a szomorú ház volt az oka, ez a régi, magtárféle épület, melynek apró, piszkos házacsok és feneketlen sár voltak a szomszédai. Aztán egyszer csak elkezdtek építeni a Lánchídat, amelynek a budai hídfője pontosan ennek a rozoga háznak a közepébe nyílt. Katonai raktár volt ekkor az épület. A Lánchíd megnyitása szükségessé tette, hogy az északi részét elhordják, a déli oldal azonban ott állott egészen 1861-ig.

A régi krónikák szerint ez az épület valamikor az öreg királyi palota istállója volt. 1566-ban Musztafa Szokoli pasa csinált helyére istállót és ugyancsak ő építtette melléje a nyolcszögű, tömpeorrú házat. Ennek az elejéből később kávéház lett, melynek asztala mellett gyakran üldögélt egy sovány, sápadt, különösen öltözködő fiatalember, Petőfi Sándor. A ház hátulsó része lakatlanul tátongott. Viharos napokat élt át az évszázadok folyamán, volt büszke magyar levették tanyája, volt török harcos fészke, az utolsó időben főleg osztrák cserepárok daloltak benne nyúzva a harmonikát. Élete utolsó esztendejében már inkább csak dísztelen közhalmaz volt, amely elcsúfította az egész budai Dunapartot.

1861-ben, az osztrák ármádia súlyos vereségei után, a császár belátta, hogy ki kell békülnie a magyar nemzettel. Tizenkét évi elnyomás után Bécs felől a szabadság szellője kezdett fújdogálni, alkotmányosságról beszéltek és a hosszú lidércnyomás után a Duna-Tisza partjain fellélekzettek az emberek.

Ezekben a napokban történt, hogy Buda város nemes tanácsában szólásra állott fel Áldássy szenátor.

Nem könnyű munkára vállalkozott. A sok nem magyar szenátor között lándzsát tört a magyar színészet mellett.

- Huszonhárom esztendő óta - kezdte beszédét - Budán nem üthetett tanyát a magyar Thalia.

A császárérzelmű szenátorok felhorkantak. De Áldássy nem hagyta magát:

- Eljött az ideje annak, - kiáltotta - hogy itt, Buda városában lerakjuk a magyar színészet második alapkövét. Másodikat, mert hiszen a pesti Nemzeti Színházon kívül nincs magyar színház.

És a felhorkanó szenátorok között elmondotta indítványát:

- Indítványozom, hogy az alkotmányos hatóság ajándékozzon telket egy felépítendő magyar színháznak. Indítványozom, hogy bocsásson ki adakozásra bűzdító felhívásokat s indíttasson gyűjtést országszerte.

A szenátorok, akik Bach emberei voltak, azonnal berzenkedni kezdtek:

- Budán nincs szükség magyar színházra!

- Aki magyar színházat akar, menjen át a Lánchídon Pestre!

- Nincs pénzünk teátrumra!

De a szenátorok berzenkedése hiábavaló volt. Az alkotmányosság szellőjétől megerősödött magyar polgárok megszavazták az indítványt. Buda városa egy 84.000 forintos telket adományozott egy Budán épülő színház céljaira.

Ezen a telken állott, szemben a Lánchíd hídfőjével, a dísztelen, rozoga ház.

Az ország minden városába, falujába kiszaladtak az ívek és rövideken annyi gyűlt egybe, hogy hozzáláthattak a terv megvalósításához, ötvenhatezer forint költséggel a megmaradt csúnya kőhalmaz déli végét színházzá alakították át s ezzel megépült Pest-Budán a második magyar színház, a budai Népszínház.

*

1861 nyarán a nyugalmas léptű, tempós budai polgárok különös alakot láttak megjelenni a hegyes-völgyes, girbe-görbe budai utcákon. Gyönyörű szál férfi volt, valóságos dalia, galambszürke nadrágot viselt, fekete kabátot, széles pepita csokornyakkendőt. Fején galambszürke keménykalap, kezén galambszürke keztyű, kezében ezüstgombos sétapálca.

A különös, elegáns férfi a budai magistrátust kereste. Ott is Áldássy szenátor urat.

- Isten hozott, György, - rázta meg kezét a szenátor - már nagyon vártunk!

Az asztalról papírlapot vett fel s odamutatta vendégének:

- Ide nézz! Ilyen tábla kerül a színház homlokzatára.

A táblán négy szó volt:

NÉPSZINHÁZ.
HAZAFISÁG A NEMZETISÉGNEK.

- Menj, György, - mondta - vedd át a színházat és légy papja ezekben a nehéz időkben a magyar nyelvnek.

Mikor a különös férfi kilépett a szenátor szobájából, már kíváncsi arcokkal volt tele a folyosó. Mindenki tudta már, hogy megérkezett Marosvásárhelyről Molnár György színigazgató, az országos nevű színész, aki a budai Népszínház igazgatója lesz.

*

Közvetlenül a színházi pénztár mellett volt a budai Népszínház igazgatói szobája. Apró kis fülke, egy íróasztal, két szék s egy szekrény a színdaraboknak, szerepeknek.

Szikárcú, magas, sovány férfi várta Molnár Györgyöt, amikor belépett a szobába. Takács Ádám. A színház titkára, egyben főrendezője. Kicsit patetikus hangú fiatalember volt.

- Direktorom, - mondta - a régi királyi istállóból a kultúra és a nemzeti nyelv temploma lett. Ön ma átveszi a templomot. Kérem, legyen rajta, hogy komoly hittel, becsülettel harcoljanak benne a nemzet napszámosai, a szebb jövőért.

Néhány nappal később megnyíltak a színház kapui, a város magyar lakossága hozsánnázott, naponta megtöltötte a nézőteret, a lelkes társulat pedig játszott klasszikusokat, eredeti magyar drámákat, vígjátékokat, boházatokot, operettet, de legfőképpen népszínműveket.

Egész Buda Molnár Györgyöt és színészeit ünnepelte. Másfél éven át lobogott büszkén és vidáman a magyar zászló és aztán a kiviruló magyar élet egyszerre, egyik napról a másikra, összeomlott. Bécs érezte már, hogy a magyarok nélkül nem állhat fenn, de nem tudta még rászánni magát, hogy a jogos követeléseket teljesítse. Másfél esztendeig szabadabb levegőben, újra jött az önkény és ennek nyomában a nagy levertség. Deák Ferenc összecsomagolta pesti szállodai szobájában szerény holmiját s indult haza, kuriájára. A magyarság pedig visszahúzódott kis házainak kapui mögé, az ajtók becsukódtak, az ablakokon sűrűre záródott a zsalugáter, a városra visszaült az előbbi tizenkét esztendő halotti csöndje, tespedése.

Helyüket megint elfoglalták a fenhéjázó Bach-huszárok, csehből, morvából, szalajtott beamterek s a budai Népszínház előtere egyik napról a másikra kiürült.

A német elemnek nem kellett a magyar szó. S magyarok nem hagyták el házaikat s a császár helytartója, Pálffy Móric kormányzó, maga elé citálta Molnár Györgyöt.

Október volt, sárga levelek zörögtek a néptelen, zeg-zugos budai utcákon Molnár György lábai alatt, amint a Vár felé igyekezett. Mikor bevezették a helytartó elé, Pálffy Móric gróf még csak a köszönését sem fogadta el. Azonnal ráripakodott:

- Mit gondol maga? Mit gondol, meddig fogom én megtűrni ott azt a szemétdombot?

- Főmagasságú uram, - mondta Molnár György - a telket az alkotmányos hatóság adományozta, a színházat a nemzet áldozatkészsége építette fel.

- Hallgasson! - kiáltott Pálffy Móric. - Az alkotmányos hatóságnak nem volt joga a város nyolcvannégyezer forintos tulajdonát elajándékozni! A színház felépítésére a császártól nem kértek engedélyt! Vegye tudomásul, hogy én pedig lehordatom azt!

Molnár György kétségbeesetten rohant a magisztrátushoz. De megdöbbenve kellett látnia, hogy egyik napról a másikra mennyire megváltozott Buda. A városi tanácsban már nem magyarok ültek. S a fórumon a polgárságnak is az a rétege ágált, amelyik a Bach-huszárokhoz húzott.

Pálffy Mórchoz hasonlóan gondolkozott most már a városi tanács és a polgárság is. Minden segítséget megtagadtak tőle s mindössze haladékot tudott elérni a színház lebontására.

Takács Ádám, aki az irodában sápadtan várta az igazgatót, kérdezte:

- Igazgató úr, mi lesz velünk?

- Időt nyertünk, Takács. S ez mindennél több! De magunknak kell a színházat eltartani.

- Miből, direktor úr? Nincs közönség!

Ebben a pillanatban postás kopogtatott az ajtón. Kezében pénzeslevél, borítékban kétezer pengő forint s egyetlen szó:

»Batthyányné«.

*

Molnár György az utóbbi hónapokban nem volt már olyan elegáns, mint amikor Budára jött. Ezen a napon azonban újra elővette a galambszürke nadrágot, galambszürke keménykalapot s a galambszürke keztyűt, felhúzta a fekete kabátot is és elindult, hogy megkeresse a sok közül azt a Batthyánynét, aki a legnagyobb szükségben sietett segítségül!

Este hat óra volt. A csendes budai palotára csend borúlt már, amikor Molnár György faragott kapuja mellett meghúzta a csengőt.

Néhány percnyi várakozás után a kapu hangtalanul kinyílt. Merev lakáj állott előtte:

- Mit parancsol? - kérdezte.

- Molnár György vagyok, a budai Népszínház igazgatója, s a méltóságos asszonyt keresem.

Néhány perccel később finom, barokk teremben állt és száján elakadt a szó. Képzeletében őszülő hajú, tisztos nagyasszony képe élt. És az a hölgy, aki a szemben levő ajtón a terembe lépett, ragyogó szépségű, fiatal asszony volt, párdúc termettel, gyönyörű, meleg szemekkel. Valami idegenség érzett a beszédén.

- Méltóságos asszonyom, - mondta Molnár György, - köszönetet jöttem mondani.

De a köszönet szavai akadoztak torkán, nem tudott most beszélni, csak nézte ezt a ragyogó szépségű asszonyt, akinél szebbet, királynőibbet soha életében nem látott.

De ugyanez az érzés tükröződött a grófné melegsínű szemében is. Fáradt, kopott színészt várt, és elegáns, arisztokratikus megjelenésű gavallér állott előtte.

Molnár György, mint ahogy illik, öt percre gondolta a látogatást. S a Szent Anna-templomban már régen elharangozták az esti kilenc órát, amikor még mindig ott ült a grófné teázóasztala mellett s megbűvölve hallgatta a lágy, meleg muzsikáló hangot.

Akkor már sok mindent tudott. Tudta, hogy a grófné elvált az urától, tudta, hogy nem magyar, hanem orosz származású, tudta, hogy Júliának hívják. S azt is tudta, ennek a Júliának ő lett a Rómeója.

*

A grófné kétezer forintja nagyon sok pénz volt. De nagyon kevés ahhoz, hogy egy színház életét biztosítsa. Közönség nélkül, szinte napok alatt elfogyott s a társulatnak két naponként kellett új darabokat hoznia, hogy valamiképpen föntarthassa magát. A színvonal egyre gyöngült. Halálosan fáradt színészek ágáltak a színpadon és rövidesen az a kis közönség is csalódottan fordult el színházától, amelyik mégis látogatta. Molnár György azzal búcsúzott el a grófnétól, hogy ha a színház szükségben volna, forduljon hozzá. A színigazgató talán meg is tette volna, a szerelmes férfi nem tudta megtenni. Könnyű pénzt kérni közcélra egy főrangú, gazdag urinőtól, nehéz pénzről beszélni a nővel, aki rajongva tekint a férfire, félistent lát benne és alázasosan nyújtja csókra a száját.

De más baj is volt. Molnár György házasember. A grófné elvált asszony.

Bent a színház épületében is felforrt a hangulat. Molnár György feleségét szerették a színészek. Szánalommal nézték vergődését. Takács Ádám maga is azon gondolkozott, hogy kilép a színház kötelékéből.

De most többről volt szó, nem tette meg.

- Egyetlen kötelességünk, - mondta a társulat tagjainak, - hogy Budán megmentjük a magyar színházat. A grófné a színház mentőangyala lehet.

Takács Ádám Molnár György háta mögött a grófnéhoz fordult, hogy a színházat megmentse.

A társulat tagjainak fényképeit albumba gyűjtötte, maga vitte el és adta át egy küldöttség élén újévi ajándékkul a grófnénak.

Bármennyire is Molnár György elhagyott felesége oldalán állottak, ettől a mágnásasszonytól függött, hogy fennmaradhat-e Budán a magyar színház, vagy megsemmisül.

Batthyányné átvette az albumot, meghallgatta Takács Ádámot, azután újabb kétezer forintot nyújtott át a színház céljaira.

- Kérem, hirdessék ki - mondotta, - hogy a budai magyar színház céljaira Batthyány grófnő a budai Népszínházban színpadra lép.

*

Ez a hír izgalomba hozta Pest-Budát. A közönség érdeklődése egyszerre a budai Népszínház felé fordult. Az újságok nagy cikkekben hozták a szenzációt.

- Én örültem e diadalnak, kedves pályám érdekében, - írta Takács Ádám Dobsa Lajosnak, az elnyomatás kora nagynevű publicistájának. - Örültem, mert pályám mindeddig nem tudta lerázni az előítélet bilincseit. A legközönségesebb polgár is meggyalázva látta családját, ha leánya színészt mert szeretni. Tettetésre, játékra magyarázták a legnemesebb jellemvonást is, ha az színészből sugárzott ki. Hány fitymáló orr fintorgatása enyésztetik el, hogy most egy grófné lép a színpadra! Abban reménykedem, hogy ezentúl már a műveltebb családok gyerekei sem fognak a színészi pályáktól visszariadni, ezentúl művelt és jó társaságba tartozó hölgyek és ifjak is kevésbé fognak tartózkodni a színésztől!

Takács Ádám és vele együtt a többi színész is, úgy érezték, hogy ez a fellépés új korszakot nyit a magyar színészet előtt és az a szikra, amelyik az új korszak fáklyáját meggyújtja, a budai Népszínházból pattan majd ki.

De nemcsak a színészek gondolkodtak így. A hírnek olyan hatása volt, hogy Deák Ferenc maga fogta meg unokahúgának, vindornyalaki és vindornyafaki, hertelendi Hertelendy-Pajor Emiliának a kezét, és vezette a színtanodába beiratkozni, ahová szülei eddig nem engedték.

De nem így az arisztokrácia. A Nemzeti Kaszinóban felforrt a hangulat.

- Ez tűrhetetlen!

- Grófné nem állhat be komédiásnak!

- Akkor sem, ha elvált az urától!

Az arisztokrácia mindent elkövetett, hogy Batthyányné tervét meg ne valósíthassa. Gúnnyal és fenyegetőzéssel kezdődött az akció. Hasztalannak bizonyult, annál is inkább, mert a szerelmes asszony tervét most már minden lelkesedésével támogatta szerelmese, Molnár György is, aki tehetséget látott benne.

Végül is az arisztokrácia magához a császárhoz fordult. Küldöttség sietett a Burgba Ferenc Józsefhez. És Ferenc József az oldalukra állott.

*

Néhány nappal később Pálffy Móric helytartó hívatta Molnár Györgyöt.

Az igazgató újra ott állott a helytartósági palotában s a gróf az asztalt verte:

- Megtiltom! - kiáltotta, - a császár parancsára tiltom meg, hogy Batthyányné a férje ősi neve alatt színpadra lépjen! Különben huszonnégy órán belül lehordatom azt a szemetet!

Egy órával később Molnár György ott volt a grófné palotájában. De a szerelmes asszony csak mosolygott:

- Ha azt kívánják tőlem, - mondta, - lemondok a nevemről is, és fellépek a leánynevemen mint Apraxin Júlia!

Apraxin Júlia fellépett s az a gesztus, hogy a nevéből is lemondott, olyan mozgásba hozta Pest-Buda polgárságát, hogy az előadás napján a kíváncsiaknak egész tömegei nem juthattak be a nézőterre. Az utcákon izgatottan hullámozott a nép, egyre új hírek jöttek. Az a hír járta, hogy a mágánások bosszút forralnak és meg akarják zavarni az előadást.

Követ szaladt az ifjúsághoz.

Néhány perc múlva zárt sorokban jött az ifjúság, felkészülve a megtorlásra.

Nem maradt feljegyzés arról, hogy Apraxin Júlia fellépése színészi szempontból jelentett-e értéket. De bizonyos, hogy a magyar színészet, sőt a haza és a szabadság apostolát ünnepelték benne. Egymásután érkezett a vidéki városok meghívása, Apraxin Júlia Molnár Györggyel együtt a városokat járta. Küldöttségek mentek eléjük, lakomákat rendeztek tiszteletükre, s a költők dicsőítő verseket írtak a grófnéről.

De a fellépés csak egyetlen napra változtatta meg a budai Népszínház nézőterét. Az ünnepelés napja elmúlt, a magyarok ismét visszahúzódtak házaikba, a német polgárság a gyapjú-utcai színházba járt és a grófnő, aki most már teljes vagyonával a színház mellé állt, alig félesztendő múlva arra eszmélt, hogy minden pénze elfogyott a közönség megnyeréséért folytatott küzdelemben.

*

Amikor Molnár György a grófné társaságában elindult vidéki körútjára, Takács Ádámmal bízta színháza igazgatását. Egy nagysikerű párisi operettet keresett ki és azt a megbízást adta helyettesének, hogy annak előadását készítse elő.

De Takács Ádám nem tudott megalkudni önmagával. Ő oltárnak látta a színpadot, míg Molnár György most már úgy érezte, hogy az eszköz nem fontos többé, csak a cél érendő el. Ezért választott operettet, amelynek előadása Takács Ádám meggyőződése szerint meggyalázása volt Thalia templomának.

Levelet írt Dobsa Lajosnak:

»Uram, - írta, - Molnár György alkalmat keresett és talált egy operettben arra, hogy a párisi Mabillet és annak szeméremértő néptáncát, a kánkánt, egész frivol alakjában színpadra hozza. A hírlapok segítségét kérem ezt megakadályozni.«

A pesti ujságok felhorkantak. De Molnár György azonnal Budán termett, maga vette kezébe az újdonság előkészítését, és néhány héttel később Takács Ádám már új levelet írhatott Dobsa Lajosnak:

»Uram, az eddig romlatlan izlésű magyar, mely szenvedéseiben kimerülve, kábítószerek után kapkod, az ily dolgok iránt fogékony idegenajkuakkal együtt rohan az előadásokra. Mindennap telt házunk van, s hogy minél tovább tartson a siker, az igazgató maga utasította a táncosnőket és táncosokat, hogy tegyék még ingerlőbbé a látványt.«

Mi, akik ismerjük a modern revüket, emlékszünk Anita Berber és Adoree Villany táncaira, láttuk Josephine Bakert, mosolygunk. De abban az időben a kánkán szemérmetlenebb volt, mint a mai idők minden nuditása.

Kirobbant a botrány. A hírlapok fellázadtak, a hatóság fenyegetőzött, de Molnár György semmivel sem törődött. Mindegy, hogy mit játszik, egy a fontos, hogy a magyar színház fennmaradjon.

Egyre-másra bukkantak fel a vádak. Molnár György nézőtere tele volt, de személye a támadások középpontjában állt. Az Aprexin Júliával megtett vidéki körutat támadták, melynek anyagi eredménye a hirdetés szerint a Népszínház felsegélyezése lett volna. A körútnak fényes is volt a jövődelme.

- De a Népszínház csak szellemileg részesült a sikerből, - írta Dobsa Lajos, - mert minden pénzt felemésztett a kényelmes utazás. És Molnár Györgynek mindenre egyetlen mondata van: ha pénzt nem is viszünk, kiszámíthatatlan a szellemi haszon, melyet ez az út a jövőre a Népszínháznak eredményez.

Egyik támadó cikk követte a másikat.

A támadások annyira elkésérítették a grófnőt, hogy menekülni akart Pest-Budáról. Talán volt szándékában más célzat is. Szeretett volna néhány hétig szerelmesével idegenben egyedül lenni, zavartalanul élni. Vagyonának maradékaival Molnár György társaságában Párisba készült.

Egész féktelenségében kitört akkor a botrány. A visszafojtott gúny, a méltatlankodás, a leckéztetés egész áradata indult a budai Népszínházra.

- Számoljon el az igazgató a nemzet előtt! - követelte az egyik hírlap.

A másik gúnyiratot bocsátott ki a grófné ellen.

A harmadik lap pedig vezércikket írt a kánkánról, amely fekélyt vet a nemzet erkölcsi életére.

Zúgott egész Pest-Buda. A Nemzeti Kaszinó és a kis budai házak. Tüntető menetek fűtyültek a grófné palotája előtt.

És zengett a kiáltás, hogy a nemzet nem azért adta filléreit a színháznak, hogy az »erkölcsrontó trágárságoknak« legyen a színhelye.

Takács Ádám most már maga is döbbenetben ült a titkári irodában. Jöttek a bérlők, egymás után adták vissza jegyeiket, soha többé nem teszik be lábukat a színházba!

Az operettet le kellett venni a műsorról, a nézőtér ismét üres volt, a tagok a legnagyobb szükségben éltek s az igazgató útban volt Páris felé.

*

Pest-Buda tele volt Molnár György és Apraxin Júlia szerelmének részleteivel.

»Én jól értesült tanúk állításaiból tudom, - írta naplójában Takács Ádám, - hogy Molnár szabadulni akart az önmaga által font háló szorító burkából. Tudta már, hogy szerelme rossz útra vitte. Nem akart Párisba menni. Kétségbeesve elrejtőzött a grófné elől. Bújt és lappangott.«

És csakugyan egykorú feljegyzések vallják, hogy Apraxin Júliát nem is egyszer férfiruhába öltözve lehetett látni éjszaka Pest-budai utcákban, amint Molnár Györgyöt kereste.

Szállodákban, fogadókban látták, amint szobáról-szobára kutató szerelmese után.

Kikérdeztette a vasúti állomást, hogy nem látták-e elutazni.

Egyik nap az a hír röppent fel, hogy csalódott szerelmében, öngyilkossági kísérletet tett. Kést akart a szívébe döfni. Cselédei az öngyilkosságot megakadályozták, de a kést, amellyel tettét elkövetni akarta, városszerte mutogatták.

Pest-Budának meg volt a csípős szenzációja. Mindenki erről beszélt.

Csak akkor hallgatott el a szóbeszéd, amikor egy nap Apraxin Júlia megjelent a vasúti állomáson és Molnár Györggyel együtt ült fel a vonatra, hogy Párisba utazzék.

Másnap Bécsben a grófné utolsó kincseit, a családi gyémántokat adta el, hogy a párisi útra pénze legyen. Ezeket az ékszereket kegyeletből egy honfitársa, a bécsi orosz követ, váltotta magához az ékszerésztől.

*

Közben Budán folytatódott a szálnalmas vergődés. A színház gazdátlan volt, mindenkinek az volt a meggyőződése, hogy az igazgató többé nem jön vissza.

De Takács Ádám megígérte Molnár Györgynek, hogy távolléte alatt minden körülmények között fenntartja a társulatot. Esküt tett, hogy ha Pálffy Móric, a helytartó ellenszenve folytán vagy bármely más okból kiűznék a budai Népszínházból a magyar színészeket, akkor is fenn kell tartani azt. Ha máshol nem, hát valamelyik kávéházban vagy Óbudán.

Nehéz dolog volt ennek az ígéretnek megfelelni, ezt az esküt betartani.

Áldassy szenátor, a Népszínház építkező bizottmányának elnöke, a legnagyobb aggodalommal látta a helyzet alakulását. Pálffy Móric újra hangoztatta, hogy lehordatja azt a szemétdombot; a színház a legszálnalmasabban vergődött!

Csak a színészek önfeláldozó önzetlensége tartotta benne a lelket. Néha napi tíz-husz krajcár élelempénzzel voltak kénytelenek megelégedni, de inkább éheztek, semhogy okot adjanak a színház bezárására.

*

A párisi út nem sokáig tartott. Alig hat hét múlva levél érkezett a francia fővárosból, melyben az igazgató hatvan forintot kért tagjaitól, hogy hazautazhassék.

Molnár György megkapta a hatvan forintot, és néhány nappal később maga is megérkezett Budapestre.

Hogy a hírlapokat újra megnyerje, ötven aranyat tűzött ki népszínmű-pályázatra. A gesztus azonban nem sokat használt, mert ugyanakkor Dobsa Lajos Párisból levelet kapott Jules Janintól, a híres írótól, aki arról értesítette, hogy Apraxin Júlia a legnagyobb nyomorban van. A megörülés örvényének szélén áll.

Ez új gyűlölethullámot indított el.

Pedig Molnár György már nagyban készítette elő Párisból hozott újdonságát. Az ördög piluláit.

A színházban fúrtak, faragtak. Egy Párisból hozott gépész vezette a munkát. Új díszletek, új jelmezek készültek, ajtónagyságú hirdetések voltak minden utcasarkon és hordárok cipelték a hirdetőtáblákat hosszú rudakon, utcáról-utára.

Az ördög piluláit hírből már ismerte a közönség. A jegyeket napokkal előbb eladták. Végre megtörtént az előadás bemutatója.

A közönség tombolva ünnepelte az előadást, a hírlapok azonban fölháborodtak. Első ízben történt meg, hogy magyar színpadon trikóban jelentek meg nők.

»A bohóság istennőjének vigalma impozáns volt és vakítófényű - írták a lapok. - De a színház esztétikája valami olyant produkált, ami nemcsak szokatlan nálunk, de botránykozásra késztet. A nagy menetben a nőket trikóba öltöztették, szűk nadrágban szerepeltették, átlátszó, felül kivágott, alul kurta, hátul hosszú zöld orgántin burokba öltöztették. A táncosnők derekáról rojtok csüngtek combjaikra, trikózott lábaikra, hogy táncmozdulataik és fordulataik közben egész lábszáraik ki-kitűnhessenek.«

Az ördög piluláinak első tizenkét előadása zsúfolt házak mellett folyt le. Közben híre terjedt a sikernek s az ország minden részéből tódultak a kíváncsiak.

Magyarországon először nyomtatták egy szinlapra a századik előadást.

Az ördög pilulái már jóval túl volt a századik előadáson, amikor a közönség fogyni kezdett.

Molnár György, akit elkapott a siker szele, azonnal új plakátot nyomtatott:

»Egy Párisból érkezett márkine ki nevét diszkrécióból el akarja hallgattatni, az előadások emelésének érdekében Az ördög piluláiban szívességből közre fog működni.«

Ujra volt közönség.

Az ördög pilulái diadalmasan haladtak a második száz előadás felé.

A színház pénzügyei rendbe jöttek, nem volt többé szükség adományokra, gyűjtésekre. Molnár György kidolgozhatta végre azt a tervet, amely megvalósítja azokat a célkitűzéseket, amelyeket az első évben szerettek volna megvalósítani.

És ekkor bebizonyult, hogy nemcsak a cél fontos, nagyon fontosak az eszközök is.

Most már minden megvolt. Pénz drámapályázatokra, klasszikusok előadására, megvolt az előkelő társulat, amely ezeket a darabokat sikerre vihette volna.

De mindehhez hiányzott a közönség. Az a százezres tömeg, mely tombolva ünnepelte Molnár György Ördögpiluláit, nem kívánta a drámát, nem kívánta a költőket, nem kívánta a klasszikusokat. Izlésében romlott meg.

A színház hiába játszotta ragyogó előadásban Shakespearét, Moliéret, hiába hozta Kisfaludyt s az írók legjavát, a részvétlenséget megtörni nem tudta többé.

A közönség »Ördög piluláit« kívánt, mindig többet és többet kívánt s amit kapott, az igazi művészet nem kellett neki.

1864-ben, három évi fennállás után, be kellett csukni annak a színháznak a kapuit, mely Magyarországon először ért el száz előadást. Csákányos emberek jelentek meg az öreg épület előtt, falait lebontották, tégláit széthordották s ennek a színháznak az emléke is úgy elmúlt, hogy alig van ember Magyarországon, aki tudja, hogy egyáltalában valaha volt.